

МАЛЬВІНА ВОРОНОВА

*Навчально-методичні презентації до дисципліни
«Тематика сучасних медій: політична»,*

Або політика для «чайників»

КИЇВ
2025

УДК 32, 323; 316.

Навчально-методичні презентації до дисципліни «Тематика сучасних медій: політична», Або політика для «чайників» (електронний примірник) створено на кафедрі друкованих медіа та історії журналістики Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Призначено студентам 1-го курсу, які знайомляться із політичною тематикою вперше, їм запропоновано візуально-вербальну презентацію фундаментальних понять: «політика», «влада», «держава». Презентації будуть оприлюднюватися в Google Classroom у межах навчального процесу, а також у наукових соціальних мережах (Academia.edu; Researchgate.net) для загального користування широкої науково-освітньої спільноти.

Рецензенти:

Кандидат історичних наук, професор Т. О. Приступенко;
кандидат із соціальних комунікацій, доцент В. В. Литвиненко

Воронова М. Ю. Навчально-методичні презентації до дисципліни «Тематика сучасних медій: політична», Або політика для «чайників» (електронний примірник). Київ : Навчально-науковий інститут журналістики, 2025 р., 26 с.

© М. Ю. Воронова, 2025

ТЕЗА 1. Політика схожа на вітер. Вітер ми можемо побачити тільки за опосередкованими ознаками: хитаються дерева, злітає сухе листя, гойдається порожня гойдалка, однак сам рух повітряних мас є невидимим. Так само і з політикою: вона є незримою й усюдисущою, втім, кожен без винятку у власному повсякденному житті стикається із її наслідками.

Глобальні наслідки політики

- Війни і збройні конфлікти.
- Революції.
- Зубожіння і бідність.
- Соціальна нерівність і несправедливість.

Локальні наслідки політики

- Якість освіти, медицини, науки, комунікацій.
- Можливості для самореалізації.
- Соціальний комфорт (затишні міста, чисті вулиці, комфортні оселі тощо).

ТЕЗА 2. Чи можна жити поза політикою? Або жити так, наче політики не існує? За Аристотелем, людина є природно політичною. І поза політикою вона може перебувати тільки, якщо є надлюдиною або недорозвиненою людиною, тобто або Богом, або нікчемом і маргіналом.

Поміркуємо, що мав на увазі Аристотель.

Людина за природою своєю потребує управління, тобто політики, бо:

Не змогла би вижити, покладаючись тільки на себе. Її виживання (і якість життя) залежить від діяльності інших людей.

Людина є джерелом влади (фізичної та розумової), яку може використовувати проти інших, тож потребує організації та обмежень задля блага інших людей.

Там, де більше однієї людини, починається соціум, який потребує організації, безпеки, розподілу ресурсів, а все це — політика.

Отож! Ми можемо думати, що лишаємося поза політикою, якщо не цікавимося нею, але це означає лише одне: дія політики розповсюджується на нас без нашої волі та нашого усвідомлення. Сонце світить і для добрих, і для злих, а політика діє і на обізнаних, і на тих, хто нехтує нею. За яких умов ми можемо стати маріонеткою? Відповідь є очевидною!

ТЕЗА 3. Хто є суб'єктом політики, тобто хто наділений унікальним правом поширювати свою волю на значну кількість людей, визначати їхнє майбутнє і теперішнє, створювати умови для їхнього соціального, побутового, а часто і приватного життя?

Іншими словами, хто тримає нас в руці? Саме тоді, коли ми розмірковуємо про власну свободу волі? І про свободу загалом?

Суб'єктами політики є:

Політичні лідери
(і політичні партії, які
вони очолюють).
Органи державної
влади всіх рівнів
(президент,
парламент, уряд, суди
тощо).

Суспільство з усіма
його інституціями
(родина, церква,
освіта, фахове
середовище тощо).

А також громадські
організації та їхні
лідери.

Медіа як окрема
впливова сила!

Зазначимо! Суб'єкти політики можуть
діяти відповідно до інтересів: усієї нації,
певної групи суспільства (більшої чи
меншої) або задля власних.

ТЕЗА 4. Якість політики (і, відповідно, життя кожного із нас) залежить від якості всіх суб'єктів політики. І якщо хтось із них має низький інтелектуальний, культурний чи моральний рівень, це неодмінно позначиться на всій політичній системі. Простими словами, якщо ми хочемо зготувати смачну страву, то нам потрібні якісні складники. А погана цибулина цілком може зіпсувати найсмачніший борщ.

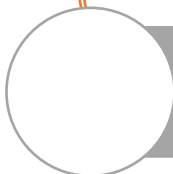
І ще одне на замітку! Булава є лише матеріальним об'єктом, що має вагу, довжину і силу удару, вона стає значущим символом тільки в руках того, хто її тримає.

Тож якими мають бути суб'єкти політики?

Політичні лідери та політичні партії повинні бути державотворцями, а не популістами; вони мають пропонувати й ініціювати публічне обговорення пропрацьованих аналітичних стратегій управління, які принесуть реальну користь усім членам суспільства та різним галузям життєдіяльності країни.

Суспільство в цілому (і громадські активісти, зокрема) повинно бути обізнаним у політиці, має слідкувати за політичним процесом, контролювати дії політичного класу та мати внутрішню готовність — активно відстоювати власні права у законний спосіб.

Медіа мають зберігати неупередженість і бути на боці суспільства, інформуючи його про політичні події, рішення та наміри політичного класу прозоро, зрозуміло та чесно. Якщо ж вони починають служити владі, приватному капіталу чи будь-якому іншому політичному актору, тим самим вони спотворюють політичний процес і поступово знищують інтереси держави і суспільства.

ТЕЗА 5. Кожен суб'єкт політики має зону власної відповідальності.
Поміркуємо, якими є наслідки, коли хтось із них має неналежну якість.

Якщо органи державної влади всіх рівнів здійснюють управління, реалізуючи інтереси приватної групи людей та ігноруючи інтереси всього суспільства...

- Це призводить до того, що суспільство втрачає довіру до держави і починає діяти всупереч закону.
- Суспільство чи окремі групи можуть прагнути позбутися держави; прагнути змінити її на іншу, таку, якій можна довірити власне життя, майбутнє та самореалізацію.

Якщо політичні партії та лідери не змагаються і не конкурують реальними пропозиціями суспільству...

- Це призводить до дефіциту якісних ідей та стратегій розвитку.
- Створює умови для моноцентризму ідеології, що в подальшому загрожує авторитарністю й тоталітарністю думки.
- Зумовлює провальні сценарії розвитку окремих галузей та держави в цілому.

Якщо суспільство не бере участі в політичному житті, нехтує політичним процесом або є необізнаним з ним...

- Щонайменше це призведе до хибного вибору лідера та партій, які, в свою чергу, можуть зруйнувати державу або поставити її на межу руйнації.
- Відсутність суспільного контролю неминує призведе до зосередження влади в певних руках, а в подальшому — до авторитарного режиму правління.

Якщо медіа є фінансово залежними від різних зовнішніх та внутрішніх політичних акторів і спотворюють інформацію про політичний процес...

- Це зумовлює суцільне нехтування реальними інтересами суспільства з боку політичного класу.
- Суспільство не має змоги вдаватися до ефективної політичної поведінки, якщо опиняється в пастці дезінформації.
- Найгірший наслідок — узурпація влади, утвердження авторитарних і тоталітарних методів управління, які іноді можуть маскуватися за фасадом ілюзорної, трафаретної демократії.

ТЕЗА 6. Якщо політичне життя втрачає енергію політичних суб'єктів, воно неминуче зіштовхнеться з кризами і, можливо, призведе спочатку до архаїзації, а потім і до занепаду держави.

Аби політичне життя було ефективним і мало майбутнє, кожен із його суб'єктів повинен бути активним на власному місці і не має права перетворюватися на лінивця.

А також ще одна важлива думка: суб'єкти політики мають дотримуватися соціальної справедливості та рівноваги. Апельсинами, тобто ресурсами, потрібно ділитися — тоді в зоні справедливого середовища будуть народжуватися найкращі якості держави і людини.

ТЕЗА 7. Яка допомагає з'ясувати, що таке політика. У найширшому розумінні, політика — це управлінська діяльність, в основі якої є прагнення здобути владу, утримати її та реалізувати. Влада може бути спокусливою сама по собі — як можливість домінувати над іншими, а може конвертуватися у статки і розширені можливості життя. Вона може служити багатьом людям, а може забезпечувати процвітання лише невеличкій групі.

Заєць, що наділений владою, може кинути виклик леву.

За природою ми всі — різні, бо народжені лідерами чи сумлінними виконавцями, левами чи зайцями. Політика є неминучим наслідком нашої природи, в якій одні прагнуть домінувати над іншими, але при цьому кожен заслуговує на щастя. Управляти — означає захищати слабкого, обмежувати сильного і розподіляти порівну те, що маємо спільного.

ТЕЗА 8. Політика — це також складний процес, який включає різні форми масштабної управлінської діяльності.

ТЕЗА 9. Ми всі знаємо, що метелик народжується із гусені. У політиці відбувається щось подібне: із рішення однієї людини, наприклад, під час виборів, може народитися нова держава, яка забезпечить процвітання нації, подарує світові те цінне, на що здатна лише вона.

Тож збагнімо ціну відповідальності за кожне політичне рішення, яке ми ухвалюємо, навіть якщо йдеться лише про коментар чи лайк під політичною новиною. Чи знаємо ми, що народиться з нашої підтримки чи осуду? Потвора чи метелик?

ТЕЗА 10. Центральним ядром політики є влада. Але як її побачити? Якою вона є? І що вона значить? У найширшому розумінні **влада — це здатність і можливість впливати на свідомість та поведінку іншої людини чи групи людей.** Влада може бути цілком видимою, наділеною символікою. Поліцейський, до прикладу, носить форму, яка сигналізує нам про те, що він має право обмежувати наші дії, якщо вони протиправні. Отже, людина у формі наділена владою. Однак «невидима» інформація може змінити наш кут зору, наше бачення і наші рішення, тобто здійснити глибинний вплив, який є неочевидним, але значущим. А знання, якими ми володіємо, допомагають розуміти інформацію, а, значить, також мають **неабияку владу.**

Наголосимо, що влада має матеріальне і символічне (людина у формі — поліцейський) і духовно-ментальне, невидиме існування та вираження (повітряна кулька).

ТЕЗА 11. Примус, який є в основі влади і який може виявлятися безпосередньо — через дію; чи опосередковано — через аргумент, має природно обумовлену основу. Поміркуємо про це більш уважно та глибоко.

Ми різні за природою. Ми різні в різний час свого життя. Лідерами народжуються і лідерство втрачають через дію природи: втрату здоров'я чи старість. Один здатен домінувати, інший народжений підкорюватися. В основі природи — ієрархія. Іншими словами, влада і примус вмонтовані в нашу людську антропологію (походження).

А келих влади переходить із рук у руки, що також є природним.

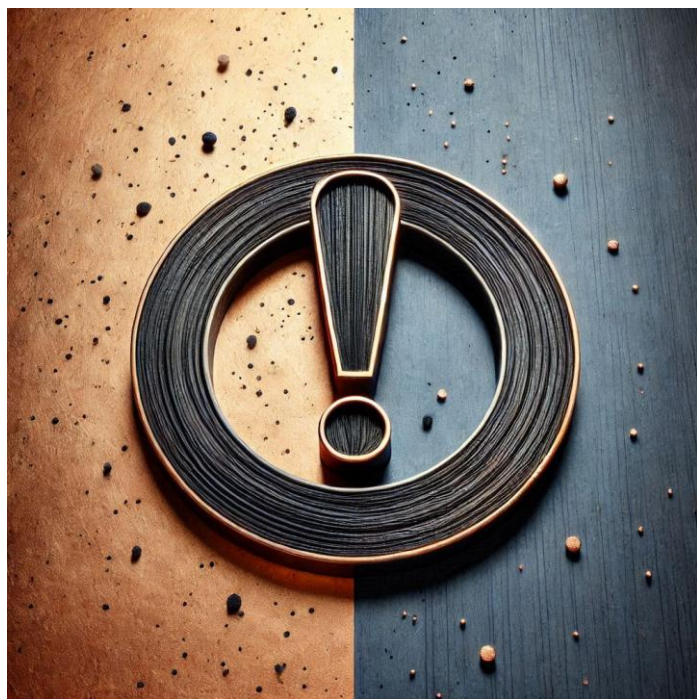
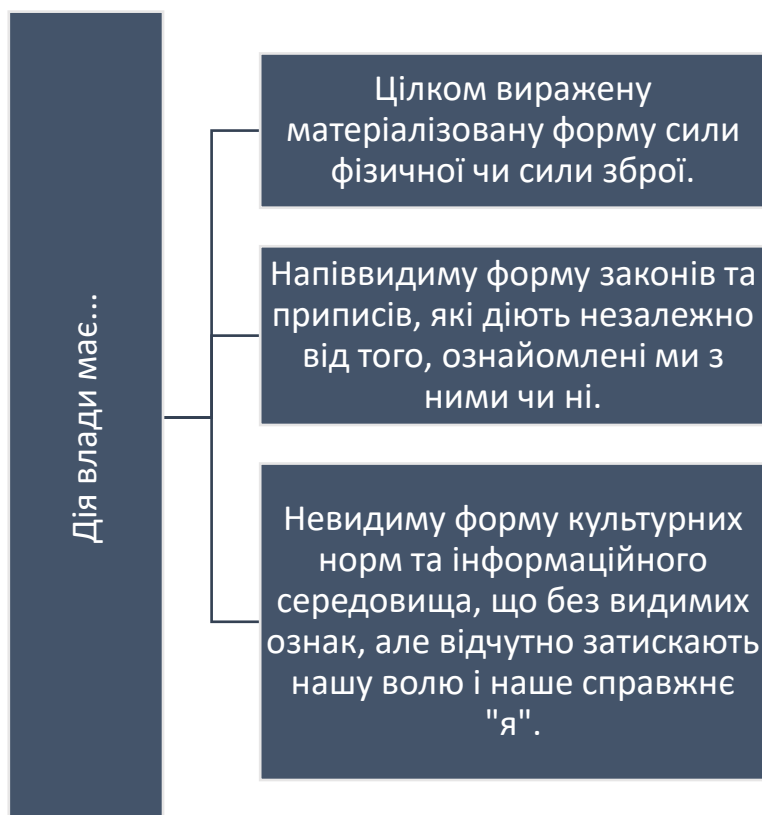

ТЕЗА 12. Іноді влада схожа на ману, на фантомний образ, який не так просто вловити оком та усвідомити її дію щодо нас. Коли в природі спостерігається густий туман, він укриває собою все навкруги і розмиває обриси реальності. Щось схоже в соціальному житті чинить феномен влади, який проникає скрізь, навіть у ті сфери життя, які здаються нам цілком приватними чи інтимними. Однак і стосунки, в які ми вступаємо, і наші почуття, які ми оформлюємо в певні соціальні акти (до прикладу, шлюб), усе визначено тією владою, якою наділені щодо нас держава через політику та суспільство через культуру.

Що цим двом уявним людям дозволено і що заборонено? В кожную добу, в кожній країні — різне! Ми народжуємося в стосунках із владою і перебуваємо в них до смерті. Іноді нам важко збагнути «хто ми?» через невидимий тягар заборон та приписів — державних чи культурних.

ТЕЗА 13. Погляньмо пильно на ті форми влади, з якими ми стикаємося протягом нашого життя.

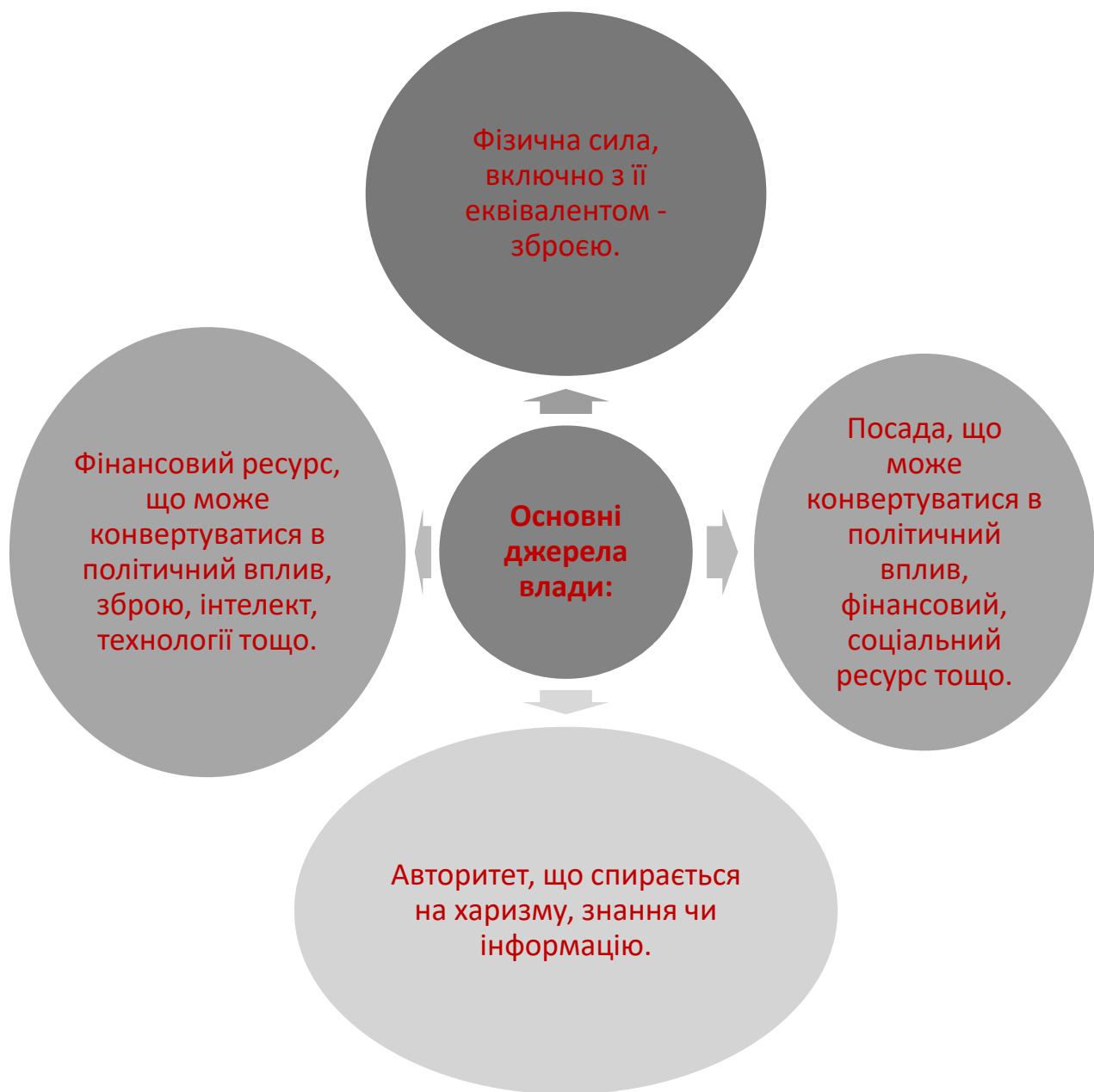

Подумаймо про те, які форми влади є безпечнішими для нас?
Стикаючись із фізичним тиском чи дією закону щодо нас, ми розпізнаємо примус, бачимо обриси влади і відчуваємо, що наша воля мусить підкоритися їй. Можемо не погоджуватися, бунтувати, чи визнати правоту її дії щодо нас.

Однак, коли на нас тисне невидима думка соціуму, яка є скрізь і ніде конкретно, схвалює нас чи засуджує, дозволяє нам бути собою, чи заганяє нас в темні кутки «прихованої» особистості, це — по-справжньому небезпечно.

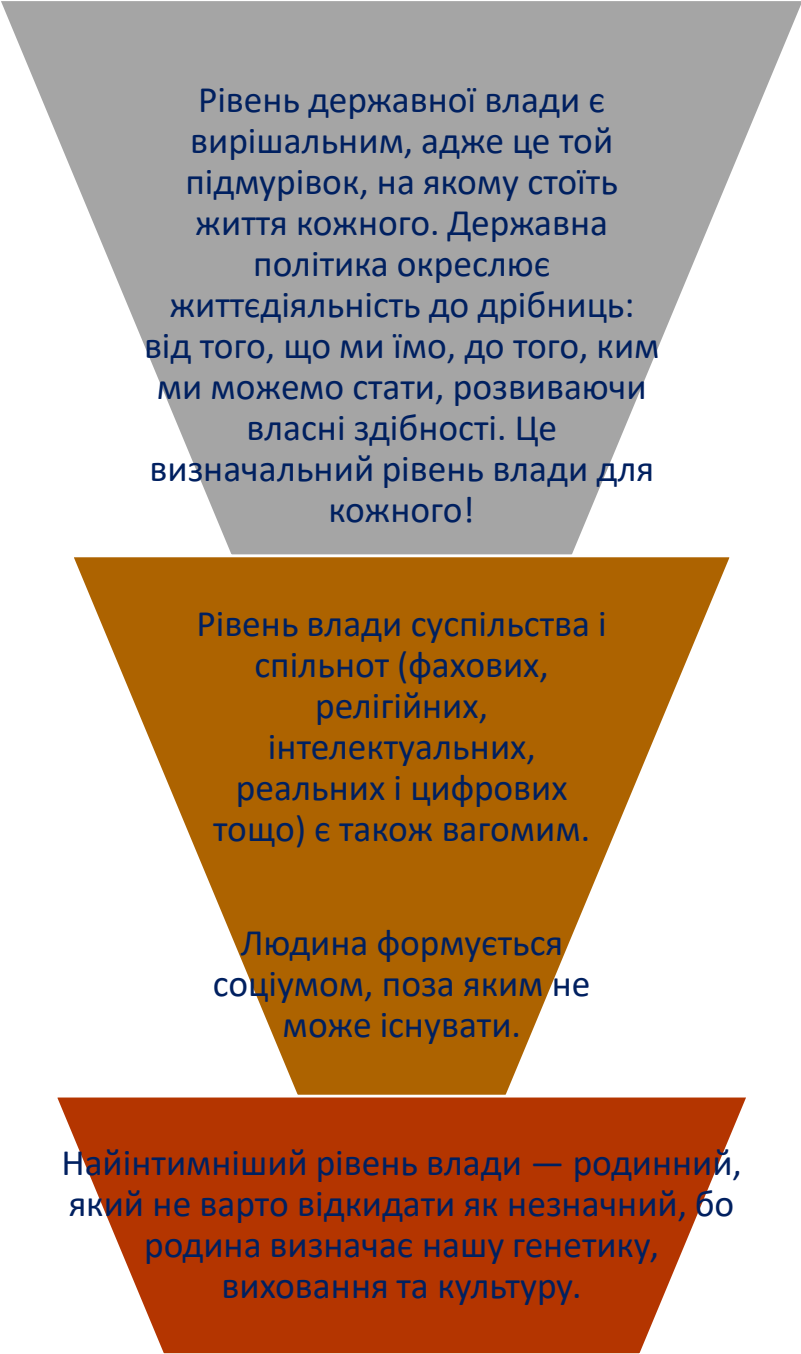
Адже треба мати силу, аби збагнути, що юрба не має рації і не має права — контролювати нас і домінувати над нами. Щонайменше, треба вміти розпізнати, що твоє, а що нав'язано іншими і до тебе стосунку не має!

ТЕЗА 14. Важливим є запитання: на що спирається влада? Або, іншими словами, чи є шанс її отримати? І хто його має?

Кожне із зазначених джерел влади не є абсолютним. Фізична сила є безпорадною перед технологіями; посада може гарантувати владу формально, але без лідерських якостей і авторитету її легко втратити і нею важко скористатися; можна мати авторитет на найвищому державному рівні, але його не так важко знищити інформацією, дискредитувавши особистість; фінансовий ресурс дозволяє купити майже все — від посади до технологій та інтелектуалів, — однак він не може компенсувати брак харизми і реальних знань.

ТЕЗА 15. Зосередимо увагу на тому, що влада функціонує на різних рівнях нашого буття. І певною мірою це нагадує піраміду, яка в нашій уяві часто розміщена догори дриґом, адже у процесі життя влада родини може видаватися більш серйозною, відчутною та дієвою, ніж влада держави; влада суспільства чи, до прикладу, фахового оточення, — більш ваговою, ніж влада, що панує в стосунках тощо. А ще є влада природи й інстинкту, влада страхів, влада упереджень. І якщо ми добре подумаємо, то збагнемо, що повсякчас боремося за владу і проти неї, зрідка лишень чітко усвідомлюючи цю боротьбу.

Рівень державної влади є вирішальним, адже це той підмурівок, на якому стоїть життя кожного. Державна політика окреслює життєдіяльність до дрібниць: від того, що ми їмо, до того, ким ми можемо стати, розвиваючи власні здібності. Це визначальний рівень влади для кожного!

Рівень влади суспільства і спільнот (фахових, релігійних, інтелектуальних, реальних і цифрових тощо) є також вагомим.

Людина формується соціумом, поза яким не може існувати.

Найінтимніший рівень влади — родинний, який не варто відкидати як незначний, бо родина визначає нашу генетику, виховання та культуру.

ТЕЗА 16. Влада — це завжди домінування, навіть, якщо йдеться, про інтелект чи почуття. Воно може бути відверто ворожим до нас чи приховуватися за звабливими пропозиціями, влада може застосовуватися для руйнації чи творення, що, без сумніву, позначиться на нашому ставленні до неї. Про що б ми не говорили, але завжди перебуваємо в полоні одного її складника — пристрасті. Пристрасті до грошей. Чи пристрасті до іншої людини та поглинання її волі.

Певно, тільки у разі, якби людина позбулася внутрішньої жаги й стала непорушним камінням, тільки б тоді вона позбулася фантому влади.

Але вода точить потроху найміцніший камінь!!! І це змушує думати про феномени влади далі...

ТЕЗА 17. Перед тим, як предметно поговорити про державну владу, яка є визначальним чинником політики, необхідно з'ясувати саме поняття «держава».

Спробуємо створити максимально широке та просте визначення: **держава є унікальною моделлю організації певної спільноти (народу, етносу) на конкретній території.**

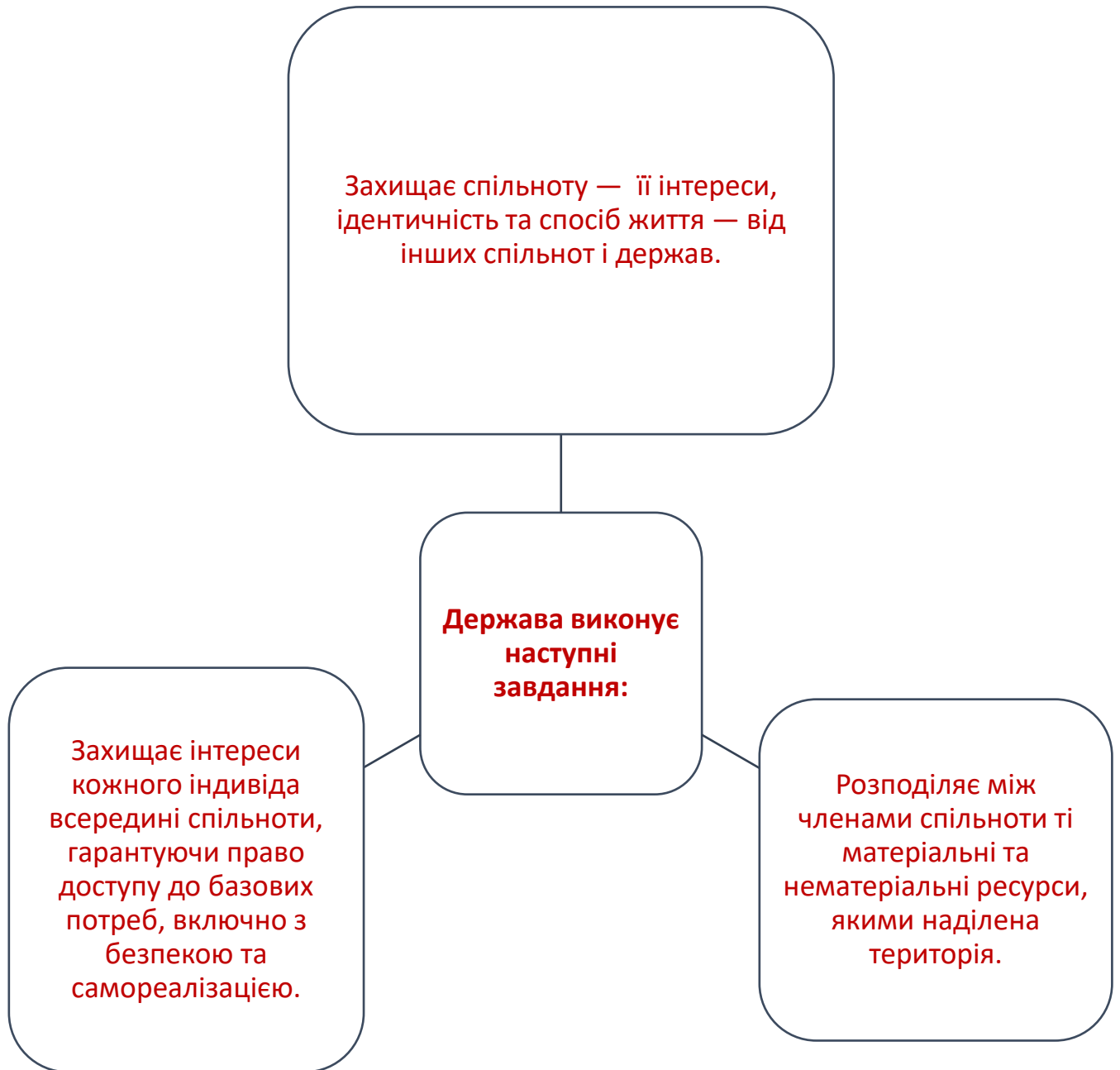
Ідеалісти сказали би, що держава здійснює управління національною спільнотою та представляє її інтереси.

Скептики і песимісти зауважили би, що кожна держава має легітимне і монопольне право на примус, однак не кожна держава використовує його на благо народу й окремої особистості.

Варто визнати, що на планеті чимало держав, що колють своїх громадян отруйними шпичаками несправедливості й агресії.

ТЕЗА 18. Як уже було зазначено, в ідеалі призначенням держави є здійснення організації управління спільнотою (народом, нацією, етносом). В чому ж воно полягає — подивимося уважно на схему.

ТЕЗА 19. Держава подібна до шахової дошки, на якій відбувається гра (тобто боротьба за владу) за жорсткими правилами (тобто у межах сформованого права). Основний інстинкт держави — переконати громадянина і все суспільство, що правила гри, тобто існуюча система управління, є незмінною, єдиною і не сакральною. І це пов'язано із тим, що управлінці — політичний клас — прагнуть будь-що втримати владу, бо це їхній основний інстинкт!

Якщо індивід бунтує проти «правил гри», заперечує ту «партію», що йому нав'язує держава, у нього три виходи: 1) спробувати в законний спосіб змінити правила; 2) вийти з гри, змінивши шахову дошку (державу); 3) діяти всупереч правилам, але сплатити за це високу ціну – покарання законом.

ТЕЗА 20. Спробуємо з'ясувати, чим відрізняються поняття «країна», «держава», «батьківщина». І чи не вкладаємо ми в них ті значення, які їм не властиві?

Країна — це територія з її природним ландшафтом та ресурсами; люди з їхніми антропометричними, генетичними, ментальними, культурними особливостями й унікальним побутом.

Держава — це модель управління людьми і ресурсами, що враховує всі унікальні характеристики країни.

Батьківщина — це ментально-духовний і культурний образ країни, на який має емоційну реакцію індивід чи спільнота. Часто плутають емоцію прихильності до країни з прихильністю до держави. І нерідко політичний клас спекулює на цьому, захищаючи панівну систему управління руками тих, хто прагне захистити внутрішній образ країни.

Можна запропонувати дивацьку метафору щодо цих трьох понять. Країна — це келих із шампанським чи будь-яким смачним напоєм (переліченими ресурсами). Держава — це рука, яка його тримає і ним розпоряджається. Батьківщина — це смак, який ми так любимо! І який не сплутаємо!

Чи не проносить рука келих повз наші вуста? Про це варто подумати!

ТЕЗА 21. Державна влада тримається на трьох китах: **законність** (і законодавчі органи, які генерують закони), **контроль** (і виконавчі органи, які контролюють виконання законів), **покарання** (і судові інстанції та каральна система, що визначають міру покарання за невиконання законів та здійснюють його). Поруч із цими китами встановлені **дзеркала, в яких вони відображаються, це — медіа**, які, якщо дотримуються професіоналізму, прозоро висвітлюють діяльність усіх гілок державної влади.

Спосіб, у який реалізується державна влада, може бути демократичним (виборним і плюралістичним), авторитарним (одноосібним і моноцентричним) або тоталітарним (одноосібним і агресивно-примусовим).

ТЕЗА 22. Чи існують критерії, за якими можна було би визначити ефективність держави? Спробуймо міркувати, враховуючи попереднє визначення держави, яка утворюється на певній території, аби організовувати спільноту. То кому має бути добре в ній? Саме так! Передусім тій спільноті, яка її утворює. Однак критерій «благо для нації» не єдиний. Другим критерієм, поміркувавши знову, ми визначили б окремого індивіда, потенціал якого важливий для самореалізації спільноти, адже, якщо немає індивідуальних успіхів, то немає й колективних. І, нарешті, третій критерій: цінним в державі є той, діяльність якого є важливою і для окремої спільноти, і для світу загалом, адже пропозиції світу (технологічні, інтелектуальні чи культурні) — це не лише імідж держави, але й її світовий капітал.

Тож, якщо уявити, що держава є деревом, то треба визнати, що всі гілки заслуговують на сонце (тобто всі в спільноті заслуговують на справедливість, ресурси, самореалізацію), кожен плід є цінним (тобто, кожен індивід має цінність у розподілі ресурсів), що більше хороших плодів, то краще (важливою є вся спільнота-суспільство і кожен окремий індивід на власному місці — як гарант майбутнього держави), особливо цінним є той плід, до якого потягнеться рука мандрівника, якому трапиться це дерево (плід є пропозицією світові від окремої держави).

Навчально-методичне видання

Мальвіна Юріївна Воронова

Навчально-методичні презентації до дисципліни
«Тематика сучасних медій: політична», Або політика для «чайників»
(електронний примірник).

(Українською мовою)

*Редактор, коректор
Наталія Шраменко*

*Дизайн презентацій створено за допомогою Microsoft Copilot,
ідеї та візуально-символічне осмислення тем належать
М. Ю. Вороновій*

Київ, 2025